

Dos segells inèdits d'àmbit català

MIQUEL de CRUSAFONT*

La numismàtica i la sigil·lografia són dues disciplines històriques que tenen molts punts de connexió. D'una banda, sabem que nombrosos obridors d'encunyys de monedes foren també els gravadors dels segells reials. De l'altra, molts problemes numismàtics han estat resolts gràcies a la sigil·lografia.¹

També ha estat relativament freqüent que els numismàtics tractessin ocasionalment temes sigil·logràfics. Trobarem treballs sobre aquest tema en l'obra de Joaquim Botet i Sisó² i, de tard en tard, se n'han publicat també d'altres a *Acta Numismàtica*.³

Es tracta d'una temàtica, doncs, amb prou vinculacions amb la numismàtica, en un tipus de relació semblant al que es produeix amb la medallística. De tota manera, la sigil·lografia ha fet més sovint camí a part i vinculada, en tot cas, amb la diplomàtica, mentre que la medallística, pertanyent de fet a la història de l'art, sempre ha estat més habitualment inclosa dins la nostra especialitat. Els treballs de medallística són també ben freqüents en les revistes numismàtiques, malgrat que també hi ha publicacions periòdiques que s'hi dediquen de forma exclusiva.

* Doctor en Història. President de la SCEN

1. Ja incidirem en aquest tema i en les aportacions degudes a la sigil·lografia a M. de CRUSAFONT/Anna M. BALAGUER, "Historia monetaria y sigilografía", *Actas del Primer Coloquio de Sigilografía*, 1987, editat a Madrid el 1990, p. 67-76. En el mateix congrés hi ha també dos treballs de J. F. Blanco i A. Orol sobre el mateix tema, però en relació a la moneda castellana.

2. M. de CRUSAFONT (ed.) *Obra numismàtica esparsa i inèdita de Joaquim Botet i Sisó*, Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (IEC), Barcelona, 1997, on hi ha dos treballs de sigil·lografia.

3. Vegeu, per exemple, a *Acta Numismàtica* 11, 33, 43 i 48, treballs de J. M. LLOBET, A. M. BALAGUER/M. de CRUSAFONT, M. de CRUSAFONT/E. TRILLA i J. VALL-LLOSERÀ.

Segell sard del temps de Ferran II (1479-1516)

En una venda pública del 2009 hi apareix el segell següent:

Segell de plom a nom de Ferran II. Separat del document que autenticava, però amb restes del cordó.

a/ +FERDINAND9.D.G.R.CAS.ARA SARD Escut amb armes reials

r/ +INIMICOS.EI9.INDVA.CONFVSIONE Creu patent en orla lobulada

Pes: 35,30 g Ø: 32 mm Subh. Artemis, octubre 2009, núm. 649

Es tracta d'un cas extrem en la proximitat amb la numismàtica ja que els tipus i les llegendes són iguals als del ral sard d'argent del primer tipus de Ferran II, CrusCG-3173, amb petites variacions en les paraules que no difereixen de les que trobem en els diversos exemplars que coneixem d'aquestes peces monetàries. Atenent l'escreix que hi aporta el camp de la base de plom, tot sembla indicar que el diàmetre del camp gravat, 32 mm sobre els 27 mm de la moneda, és també el mateix. No es tracta, però d'una prova, ja que conserva restes del cordó propi dels segells. Per tant, hem de convenir que el més probable és que el segell es fes no pas amb matrius pròpies, sinó utilitzant els mateixos encunyys per a batre les monedes.

Val a dir que no coneixíem fins ara cap altre cas de l'ús dels encunyys de les monedes per a gravar un segell i que els casos dels anomenats segells de placa que porten empremtes monetàries es feren sobre paper i emprant directament monedes ja encunyades i no pas els seus encunyys.⁴

4. Vegeu J. M. LLOBET I PORTELLA, "Segells de placa amb empremtes monetàries", *Acta Numismàtica* 11, 1981, p. 213-216

Segell de Ramon Perellós i Rocafull, Gran Mestre de l'orde de Malta (1697-1720)

També en aquest cas, el segell apareix en una venda pública, ara del 2011, i la seva descripció és la següent:

Segell de plom a nom de Ramon Perellós i Rocafull. Separat del document que autenticava, però amb restes d'un cordó, segurament de color groc.

a/ :RAIMVN:PERELLOS.ET.ROCAFULL.MA(GISTER). El Gran Mestre, agenollat i en actitud orant, sostenint un rosari i davant d'una creu patriarcal plantada sobre un monticle.

r/ +HOSPITALIS. IERVSA(LEM). Cos jacent i nimbat de Sant Joan dins d'un edifici del qual se'ns mostra la teulada i unes cúpules. Del centre hi penja un llum. El cos té una creu patent i sobre pal a la dreta, i un encenser en moviment a l'esquerra.

Pes: 41,69 g Ø: 35,5 mm Subh. Collin du Bocage (París), 2011, núm. 373

Ramon Perellós i Rocafull fou el 64è Gran Mestre de l'orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, anomenat després de Rodes i de Malta, en funció de les ubicacions successives que tingué la seva seu principal al llarg del temps. Perellós era natural de València i fou batlle de Mallorca i, després, del Negrepont (actual illa d'Eubea), cosa que li permeté d'accedir al Consell del Gran Mestre i d'obtenir el màxim càrrec més endavant.

En el nostre article sobre la numismàtica de l'orde,⁵ vàrem publicar les monedes i medalles dels mestres que provenien de les terres de la Corona Catalano-Aragonesa, però no pas els seus segells. En revisar-los ara, hem pogut constatar que hi ha també segells dels mestres Nicolau Cotoner (1663-1680),

5. M. de CRUSAFONT, "L'Orde de l'Hospital de S. Joan de Jerusalem, de Rodes o de Malta. Emissions monetàries i medalles dels Grans Mestres originaris de la Corona Catalano-Aragonesa", *Acta Numismàtica* 40, 2010, p. 67-104.

Ramon Perellós (1697-1720), diferent del que descrivim, i Ramon Despuig (1736-1741), publicats per Ferran de Sagarra,⁶ però són completament diferents ja que són unifaces, de mida molt més gran (entorn dels 70 mm) i porten el bust del Gran Mestre. Schlumberger, per la seva banda, en publica d'Eudes dels Pins (1294-1300), Roger dels Pins (1255-1365) i Ramon Berenguer (1365-1374), que no varem considerar ja que la major part de les fonts els donen com a occitans. També en porta, però, de Joan Fernández d'Herèdia (1377-1396), Antoni de Fluvià (1421-1437) i Pere Ramon Sacosta (1461-1467).⁷ Almenys els dos primers tenen una tipologia molt semblant a la del segell que hem descrit, amb diferències només de detall.

Segons aquestes fonts, doncs, aquest segell seria inèdit.

Agraïm als amics Joan Gelis i Toni Sendra, que ens han fet arribar les dades d'aquestes peces.

6. Ferran de SAGARRA, *Sigil·lografia Catalana*, Barcelona, 1922, segells 5674, 5675 i 5676. També hi ha el segell 5677 del Capítol de Catalunya.

7. Gustave SCHLUMBERGER, Ferdinand CHALANDON i Adrien BLANCHET, *Sigillographie de l'Orient Latin*, París, 1943, p. 238 a 241 i làmines XI i XII.